

Трибуна молодих

УДК 801.82:821.161.2-1:27:355.01

DOI: 10.31471/2304-7402-2026-23(84)-370-379

ТРАНСФОРМАЦІЯ ХРИСТОЛОГІЧНИХ КОДІВ У ТВОРІ КАТЕРИНИ КАЛИТКО «ЯК ЗАНЕСЛИ ЙОГО ДО СТАБПУНКТУ – СХОЖЕ БУЛО НА П'ЄТУ»

Михайло Сеньків

*Карпатський національний університет ім. Василя Стефаника
вул. Шевченка, 57, Івано-Франківськ, 76015, Україна;*

e-mail: mykhailo.senkiv.25@cnu.edu.ua

ЗВО «Університет Короля Данила»

вул. Євгена Коновальця, 35, Івано-Франківськ, 76018, Україна

e-mail: mykhaylo.senkiv@ukd.edu.ua

Стаття присвячена аналізу поезії Катерини Калитко «Як занесли його до стабпункту – схоже було на П'єту» крізь призму християнських образів та їх герменевтичного осмислення. Центральні акценти задає перший рядок твору, відкриваючи багатошаровий простір інтерпретацій: від канонічної біблійної історії до сучасного воєнного досвіду. Поезія постає як сакральний простір, де символіка крові, води й світла трансформує традиційні євангельські мотиви у досвід жертовності та спасіння. Використання концептів Г.-Г. Гадамера про «спалах» та герменевтичної тріади розуміння, тлумачення й ословлення дозволяє окреслити поетичне слово як метафізичний інструмент творення сенсів. Порівняння з «П'єтою» Мікеланджело та інтертекстуальні паралелі з Євангелієм підкреслюють багатство художнього образотворення Калитко. У цьому вимірі поезія постає як сучасний апокриф, де тіло пораненого воїна набуває нової форми буття, а страждання відкриває можливість духовного опору навіть у стані богопокинутості.

***Ключові слова:** християнство, Євангеліє, сакральність (sacrum), Христос, слово, поезія, війна, Калитко.*

Поезія у час війни, образно кажучи, зодягається в однострій мілітарної риторики. Адже слово захищає наш світ, творить ідеологію натиску, штурму, старається акумулювати у собі рани, біль, витри-валість та тверду віру в перемогу. Для цього мова поетів відкинула

столітню суперечку народництва та модерності, щоб опертися на їх найбільш міцних образах та наративах. Бог і ним освячений простір іманентно присутні у культурі українців упродовж довгих років, тому вони також входять у світ сучасної поезії, щоб зміцнити її дух та стати основою метафор і нових сенсів. Приклад такому – деякі грані творчості лауреатки Шевченківської премії Катерини Калитко. Зокрема, її поезія «Як занесли його до стабпункту – схоже було на П'єту» є цікавою в аспекті художнього переосмислення постаті Христа та його історії, які у наші дні співдіють на лінії бойового зіткнення.

Об'єкт дослідження – твір поетки Катерини Калитко «Як занесли його до стабпункту – схоже було на П'єту».

Предмет дослідження – образ Ісуса Христа в поезії крізь переплетення традиції та його сучасної семантики.

Мета дослідження – інтерпретувати художньогенеруючі коди, що творять осердя поезії Катерини Калитко «Як занесли його до стабпункту – схоже було на П'єту». Задля її досягнення потребуємо вирішити наступні завдання: провести аналіз художніх вузлових елементів поетичного твору; розкрити герменевтичні джерела центрального образу Христа; виявити трансформацію християнського світогляду у художньому світі поезії.

У процесі роботи над розвідкою використовували такі методи дослідження: герменевтичний (дозволяє розкрити глибинні сенси, що живлять художній світ поезії Калитко), христологічного аналізу (покликаний дослідити використання християнського світобачення як фундаменту для формування у літературі сакрального простору), інтертекстуального аналізу (виявляє співзвуччя євангельських голосів та поетичної риторики нашої війни).

Актуальність даного дослідження зумовлена інтересом до вивчення нових семантичних відтінків у сучасних поетичних голосах, зміною християнських знаків та символів, сакральних образів, творенням нових художніх мови і форм.

Новизна дослідження визначається у площині літературознавчих студій, що здійснюють аналіз естетично модифікованих адаптацій християнських образів у сучасних художніх дискурсах в контексті мілітарної доби.

Виклад основного матеріалу. Розмірковуючи над засадничими ментальними рисами нашої нації, Іван Мірчук, зокрема, зауважив: «В основі українського світогляду лежить виразна ідеалістична риса. Ідеалістичний світогляд спирається виключно на свідомість і намагається звести всі явища цього світу до психічних елементів» [11, с. 296]. Ця думка знаходить своє підтвердження у різний спосіб. Скажімо, одну із граней мисленнєвого простору в українського народу розкрив Ігор Качуровський. Літературознавець зауважив: «в добу катаклізмів людина –

завжди зверталася до Бога, бо тільки від нього могла сподіватися допомоги чи порятунку» [10, с. 693].

Упродовж довгого періоду історії нашої літератури християнство інтертекстуально проступає у сув'язі образів, метафор, мотивів, загадок. Усі три титани вітчизняного канону, Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, активно вживлювали у творчість біблійні коди, старозавітніх героїв, ранньохристиянську проблематику. Багатозаровість тем, ідей, елементів художніх світів у нашому письменстві дуже часто пластично скріплює образ Бога у всіх можливих іпостасях та проявах.

Не стала винятком і сучасна доба, коли опір російській агресії висотує із ментальних глибин духовного досвіду звичну парадигму бінарних протиставлень: «світло» – «темрява», «боже» – «диявольське», «чистота» – «бруд», «ангел» – «демон». Христос, проповідуючи імператив пожертви, служіння, безкорисності, доволі часто стає стрижневою статтю сучасних художніх світів. Онтологічно сьогоднішня війна для українців відбувається в рамках Франкової моделі – «Се ж остатня війна! Се до бою чоловіцтво зі звірством стає». Саме тому віршовані тексти вібрують смислетворчою напругою опору, динамізму та глибинним християнським образотворенням. Це підсилює вияви тяглості та унікальності української культури, увиразнює світоглядні (зокрема, християнські) та естетичні зв'язки історичних подій і національного літературного процесу, що, своєю чергою, детермінує потребу наукового осмислення цих явищ [1, с. 40].

Історично ми перебуваємо на самому початку літературного дискурсу, який розвивається як творче осмислення збройного протистояння у XXI столітті української європейської цивілізації проти набігів новітніх московських варварів. При цьому вже існує цілий ряд наукових досліджень, що піддають аналізу художні модуси, словесні проєкції чи ментальні психостани, що ними насичена теперішня мілітарна література. До прикладу, назвемо розвідки Ярослава Поліщука, вміщені під обкладинкою книги «Реактивність літератури» [14], статті Тараса Пастуха «До нового канону української поезії» [13], Ольги Деркачової «(Не)війна як маркер "свого" і "чужого" в новітній українській поезії» [6], Ольги Башкирової «Художня рефлексія війни у творах-переможцях конкурсу "Народ-герой героїв появляє": жанрово-стильовий аспект» [1], Оксани Гальчук «Провідні мотиви й образи поетичної книги Павла Вишебаби "Тільки не пиши мені про війну"» [3]. Як зауважує Ольга Башкирова, «література часу війни, безумовно, потребує подальшого вивчення з огляду на появу нових яскравих письменницьких імен і текстів, жанрове та генераційне розмаїття творів-репрезентантів» [1, с. 40].

У цьому контексті зробимо спробу звернутися до поетичних практик Катерини Калитко, чия збірка «Відкритий перелом голосу» демонструє, як війна осмислюється крізь простір *sacrum*. Серед текстів цього

томика віршів можна натрапити на декілька творів, у яких створення образності зав'язується на Богооприявлення: «А що ж тобі Богородиця говорила», «Отче наш...», «Як занесли його до стабпункту – схоже було на П'єту». Виглядає так, що авторка у давні контейнери архетипів переливає відрефлексований досвід війни, досвід втрат, перебування на межі та поза нею. Це народжує особливий тембр та глибину голосу, своєрідне взаємопроникнення форми і змісту задля влучності метафори та стійкості художніх просторів.

Поезія «Як занесли його до стабпункту – схоже було на П'єту» першим рядком занурює нас у історію розп'яття Сина Божого. У передмові до видання збірки есе Ганса-Георга Гадамера «Вірш і розмова» Тимофій Гаврилів говорить: «Поезія ословлює світ – і жодний правдивий поет не може сказати, як виникає вірш» [2, с. 7]. Здавалося б, у випадку оповіді Калитко ми стаємо свідками певної суперечності. Євангеліє від Івана формує довкола Слова світотворчу енергію та силу – «Споконвіку було Слово, а Слово в Бога було, і Бог було Слово» (Ів. 1:1). Натомість Тимофій Гаврилів виводить на чільну позицію поезію. Саме поетичне слово надає нашому світові форм і змісту. Можемо навіть сміливо припустити, що богостворення всього суцього відбулося віршами. Але твір Калитко, в якому йдеться про вмирання Бога, одночасно фіксує загибель всього суцього. Виглядає на короткий засліплюючий спалах. Ми як читачі стаємо в одну мить свідками народження, розквіту та зникнення впорядкованого космосу. Гадамер в есе «Батьківщина і мова» говорить про такий досвід: «[...] миттєва ясність від спалаху блискавки раптово робить світ сліпуче зрозумілим. І якщо навіть усе знову зануриться в глибоку п'тьму, ми отримаємо мить, на яку завжди орієнтуватимемось і в якій пізнаватимемо щось із життя духу. Навіть коли багато чого знову відійде у темряву, нам буде вказано шлях пошуку і дослідження» [5, с. 194].

Із першого рядка твір Катерини Калитко активізує питання про те, чи є взагалі сенс. Але власне воно і рятує усе навколо, включно з нами та нашим світом. Адже поки звучить запитання, доти існує можливість рятувної розмови, доти триває обмін Словом. Гадамер фіксує, що поезія та розмова – «два способи, якими нам щось дається зрозуміти» [4, с. 139]. Розуміння, тлумачення та акт їх «ословлення» – ось герменевтична тріада, що є наріжним каменем поетичної світобудови. Читач, який віднаходить себе у центрі цього універсуму, стає будівничим і докладається до пошуку сенсів. І в такому вияві вступний рядок Катерини Калитко, позірно сповнений світоглядних сумнівів, являє себе наріжним каменем усієї подальшої оповіді. Уможливує існування самої оповіді, яка покликана у метафізичний спосіб перемогти відсутність всіляких перспектив після смерті Сина Божого.

«Як занесли його до стаблункту – схоже було на П'єту» [9, с. 85] – обмежена кількість слів компенсується у надлишку міцністю опертя, яке вони створюють для твору Катерини Калитко. У поезії, що розгортається у просторі *sacrum*, Ігор Набитович наголошує на існуванні «атомарних вузлів тексту» [12, с. 32]. Вони покликані допомогти відшукати сакральні глибини, джерела сенсів. Ці вузли в Калитко накреслюють часопросторову лінію від страстей Христових на Голгофі до опорних пунктів на «нулі» нашої теперішньої війни. Це – сучасне Євангеліє. Це – історія християнства, зредукована до складнопідрядного речення.

Твір Мікеланджело «П'єта» можна порівняти із вихопленою з руху поезією. Скульптура зображує Діву Марію, котра тримає на руках тіло свого Сина. Уся найдрібніша деталізація, складки одягу, м'язи та судини, міміка облич працюють на те, щоб переповісти новозавітну історію через світову скорботу та жаль у час прощання матері із сином. [16]. Скульптор свідомо збільшив постать Диви, щоб тіло Христа могло зручно розміститися у неї на руках. При цьому непропорційність взагалі не впадає у вічі. Натомість звертає на себе увагу інше порівняння – тіло Ісуса нагадує розкрити книгу. У такий спосіб воно стає Словом, відтворюючи нескінченність світотворчих змін: Слово – Тіло – Слово. Син Божий проповідує Євангеліє, щоб зрештою стати ним, здійснює Слово своїм життям та жертвою. Цей малий ословлений цикл йде паралельно до більшого космічного кола трансформацій: Народження від Духа – Життя – Смерть – Воскресіння – Вознесіння. Артур Дронь у книзі «Гемінгвей нічого не знає» у схожий спосіб описує власні одкровення: «Я йшов за хрестом і ніс Євангеліє. І в якийсь момент мені здалось, що я не книгу, а кожного полеглого побратима несучу на руках» [7, с. 82]. Образний згусток сакральних тілесних трансформацій виростає поза межі поетичного тексту, влітаючи у позаземний мотив світотворчих понять, наближуючи цим літературу до релігійних одкровень.

Катерина Калитко щойно починає з нами розмову, як одразу пере-запускає в читача точки трансцендентного досвіду. Важкопораненого бійця заносять на стабілізаційний пункт. І ця ноша виявляє надважку ціну – «*І віддихувалися госпітальєри:/ кров людська – не вода*» [9, с. 85]. Черговий ланцюжок новозавітних перетворень води у вино, вина у кров продовжує вихоплювати описану подію із лещат буденності, бо насправді мова йде про те, що Євангеліє повторюється також у наші дні, варто лише мати сміливість це побачити. Кров важкопораненого виконує ту ж функцію, що і 2000 років тому, – вона очищає цей світ, формує дорогу нашого спасіння.

Рухаючи свою оповідь по спіралі, поетка знову актуалізує *sacrum* води – «*І його тримали, як зняту з розп'яття річку,/ і вертали його у річище, скільки могли боротися*» [9, с. 85]. «Джерело, як і Христос, є живою водою, що дає життя християнській спільноті» [17, с. 142], –

Альберто Мангуель підсумовує численні метафоричні паралелі, котрі в оповідах євангелістів наближують образ Сина Людського до водної стихії. Нортроп Фрай також звертає увагу на ту особливість, що вода кружляє у тілі всесвіту, немов кров в окремому тілі [15, с.155], виявляючи черговий «атомарний вузол» сенсів, що заглиблює усю поезію Калитко у нововідтворений євангельський текст. Річка, що знята з розп'яття, не залишає простору для помилкових трактувань, бо вона циркулює в межах біблійного канону, який поетка ретельно відтворює з перших слів. Доля кожного з нас є річищем земного життя у всіх можливих трансформаціях. Христос, приймаючи хрещення, з'єднує у собі земний Йордан із містичною силою живої води, живого Слова. І ця річка, не маючи кордонів та меж, струменем запливає у поезію Катерини Калитко, пронизуючи всіляку фізичну субстанцію енергією та світлом.

Топос сакральної тілесності важкотравмованого бійця розгортається також через деталізацію ран. Стигми виявляють свою особливу проникливість – *«У чоловічому тілі така є крихка краса,/ дивне світло, що в очі б'є крізь розриви і шви»* [9, с. 85]. Євангеліст Іван говорить: *«А Світло у темряві світить, і темрява не обгорнула його»* (Ів. 1:5). Катерина Калитко епітетом *«дивне»*, слідуючи власній художній лінії образотворення, веде оповідь межею літературного тексту часів сучасної війни і новозавітного апокрифу. Можемо розглядити тут усі ознаки моменту переходу, коли світ тримає в руках тіло, з якого витікає життя, водночас, оприявнюються усі ознаки постжиття. Ми ніби чуємо слова Христа: *«Я Світло для світу. Хто йде вслід за Мною, не буде ходити у темряві той, але матиме світло життя»* (Ів. 9:12). *«Крихка краса», «дивне світло, що в очі б'є крізь розриви і шви»* – це нова Євхаристія на стабілізаційному пункті посеред крові, бруду, смерті та безнадії.

Образ-символ зраненого тіла у філософа Володимира Єрмоленка знаходить схожу семантику джерела чогось неземного, вищого – *«з ран часто тече жива вода, бо з ран тече співчуття, бо з ран народжується радість творчості. Хіба можна бути письменником, не маючи ран? Хіба можна бути філософом, сховавшись за бронєю?»* [8, с. 178]. Тут образність ран працює у двох напрямках: виявляє містичну травмованість душі наратора, яка дозволяє народжувати високі за напругою почуттів тексти, та кровоточить глибокими сенсами у самій поезії. Страждання у такий спосіб є шляхом піднесення над мирським, глибинною трансформацією, містичним джерелом божих імпульсів. Матерія поступається силі світла, що струменями б'є із її середини і народжує нові значення.

Гадамер наділяє поезію силою неймовірної якості – *«лірика прагне повністю вивільнити гравітаційну силу слова»* [4, с. 115]. Ця думка немов підхоплена у поезії Калитко, адже навіть чорну безвихідь та неможливість ніякого руху можна подолати через імператив волі – *«І птахи, як і щозими тут, мали падати на льоту,/ але треба було якось*

летіти далі» [9, с. 85]. Фізику тіла долає метафізика духу. Продовження життя за відсутності для цього умов – такий підтекст, можемо припустити, утримує оповідь на високій ноті Христового чину.

При цьому все ж не полишає враження богопокинутості у цьому просторі. Світ, де *«арта безупинно дїривила небеса/ і звідтіля висипалися торішні сухі молитви»* [9, с. 85], дещо змінює зв'язки та ієрархію символів віри. Це схоже на ворохи опалого листа – ознаки минулих краси, буйства енергії та світлих часів. Забуті (*«торішні»*) молитовні прохання, які позбавлені життєдайної води, втрачають силу. Вони безвольно осипаються із прорваних небес. Єдиною живою молитвою залишається тіло, яке є жертвою за всіх нас, і яке лікарі проте не мають сили втримати – *«вмиваючись, безгучно плакали лікарі,/ їх здаля птахам було чутніше,/ ніж гуркіт фронту»* [9, с. 85]. Оксюморонний безгучний плач лікарів перекикує гуркіт смерті. Це ті самі змінені розміри фігур Діви та Сина у «П'єті», коли земну фізику цілком підпорядковує Слово, але в цьому випадку воно виростає до глибини реквієму. Текст стає новим одкровенням, що переписує етику світобудови. Наш фронт – це десятки тисяч Ісусів, щоденні жертви себе, *«крихка краса»* важкопораненого тіла, котре, вмираючи, народжує нову семантику сьогоднішніх євангельських оповідей. І тільки на цьому ми ще тримаємося.

Висновки. Центральним елементом поезії Катерини Калитко стає образ Христа, який генерує наскрізні метафори, запускає процес переосмислення біблійної історії в контексті сучасної війни. Посічене стигмами тіло воїна проповідує жертвність, через символіку крові, води та світла, поезія трансформує традиційні християнські образи у живий досвід страждання, спасіння і творення нових сенсів. У цьому вимірі поетичне слово стає простором герменевтичного діалогу, де навіть у ситуації богопокинутості, страсних сумнівів зберігається можливість духовного опору.

Література

1. Башкирова О. Художня рефлексія війни у творах-переможцях конкурсу «Народ-герой героїв появляє»: жанрово-стильовий аспект. *Слово і Час*. 2024. № 1. С. 39-55
2. Гаврилів Т. Ахілесова п'ята Ганса-Георга Гадамера. *Вірш і розмова : есе/* переклад з німецької Тимофія Гаврилів. Львів : журнал «І», 2002. С. 3-9
3. Гальчук О. Провідні мотиви й образи поетичної книги Павла Вишебаби "Тільки не пиши мені про війну". *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. 2023. <https://doi.org/10.28925/2412-2475.2023.22.2>
4. Гадамер Г-Г. Вірш і розмова : есе/ переклад з німецької Тимофія Гаврилів. Львів : журнал «І», 2002. 188 с.

5. Гадамер Г-Г. Герменевтика і поетика / Вибрані твори / переклад з німецької. Київ : Юніверс, 2001. 288 с.
6. Деркачова О. (Не)війна як маркер «свого» і «чужого» в новітній українській поезії. *Слово і Час*. 2017. №7. С. 17-31
7. Дронь А. Гемінгвей нічого не знає. Львів : Видавництво Старого Лева, 2025. 168 с.
8. Єрмоленко В. Далекі близькі: Есеї з філософії та літератури. Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. 304 с.
9. Калитко К. Відкритий перелом голосу. Харків : Віват, 2024. 128 с.
10. Качуровський І. Променисті силъвети: Лекції, доповіді, статті, есеї, розвідки. Київ : Видавничий дім КМА, 2004. 768 с.
11. Мірчук І. Світогляд українського народу. *Історія української культури*. Мюнхен, 1994. С. 294-304
12. Набитович І. Категорія *sacrum* і художня література. *Слово і Час*. 2009. № 6. С. 27-39
13. Пастух Т. До нового канону української поезії. *Zbruc*. Режим доступу: <https://zbruc.eu/node/117641> Дата звернення: 29.03.2026
14. Поліщук Я. Реактивність літератури. Київ : Академвидав, 2016. 192 с.
15. Фрай Н. Архетипний аналіз: теорія мітів. *Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / за ред. Марії Зубрицької. 2-е вид., доповнене. Львів : Літопис, 2001. С. 142-172
16. Fernandes J. Picturing the Passion: 'Pieta' by Michelangelo. URL: <https://aleteia.org/2018/03/26/picturing-the-passion-pieta-by-michelangelo> Дата звернення: 15.03.2026
17. Manguel Alberto. *Historia czytania*. Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 2024. 472 s.

**THE TRANSFORMATION OF CHRISTOLOGICAL CODES IN
KATERYNA KALYTKO'S WORK «WHEN THEY BROUGHT HIM
TO THE AID STATION – IT RESEMBLED THE PIETÀ»**

Mykhailo Senkiv

Vasyl Stefanyk Carpathian National University

e-mail: mykhailo.senkiv.25@cnu.edu.ua

King Danylo University

e-mail: mykhaylo.senkiv@ukd.edu.ua

This article analyses Kateryna Kalytko's poem 'When They Brought Him to the Aid Station – It Resembled the Pietà' through the prism of Christian imagery and its hermeneutic interpretation. The central focus is the

first line of the poem, which opens up a multi-layered space for interpretation: from canonical biblical history to contemporary wartime experience. The poem emerges as a sacred space where the symbolism of blood, water and light transforms traditional Gospel motifs into an experience of sacrifice and salvation. The use of Hans-Georg Gadamer's concepts of the 'flash' and the hermeneutic triad of understanding, interpretation and articulation allows us to define the poetic word as a metaphysical instrument for the creation of meaning. Comparisons with Michelangelo's 'Pieta' and intertextual parallels with the Gospel highlight the richness of Kalytko's artistic imagery. In this context, poetry emerges as a modern Gospel, where the body of a wounded warrior takes on a new form of existence, and suffering opens up the possibility of spiritual resistance even in a state of abandonment by God.

Keywords: *Christianity, Gospel, sacrality (sacrum), Word, Christ, poetry, war, Kalytko.*